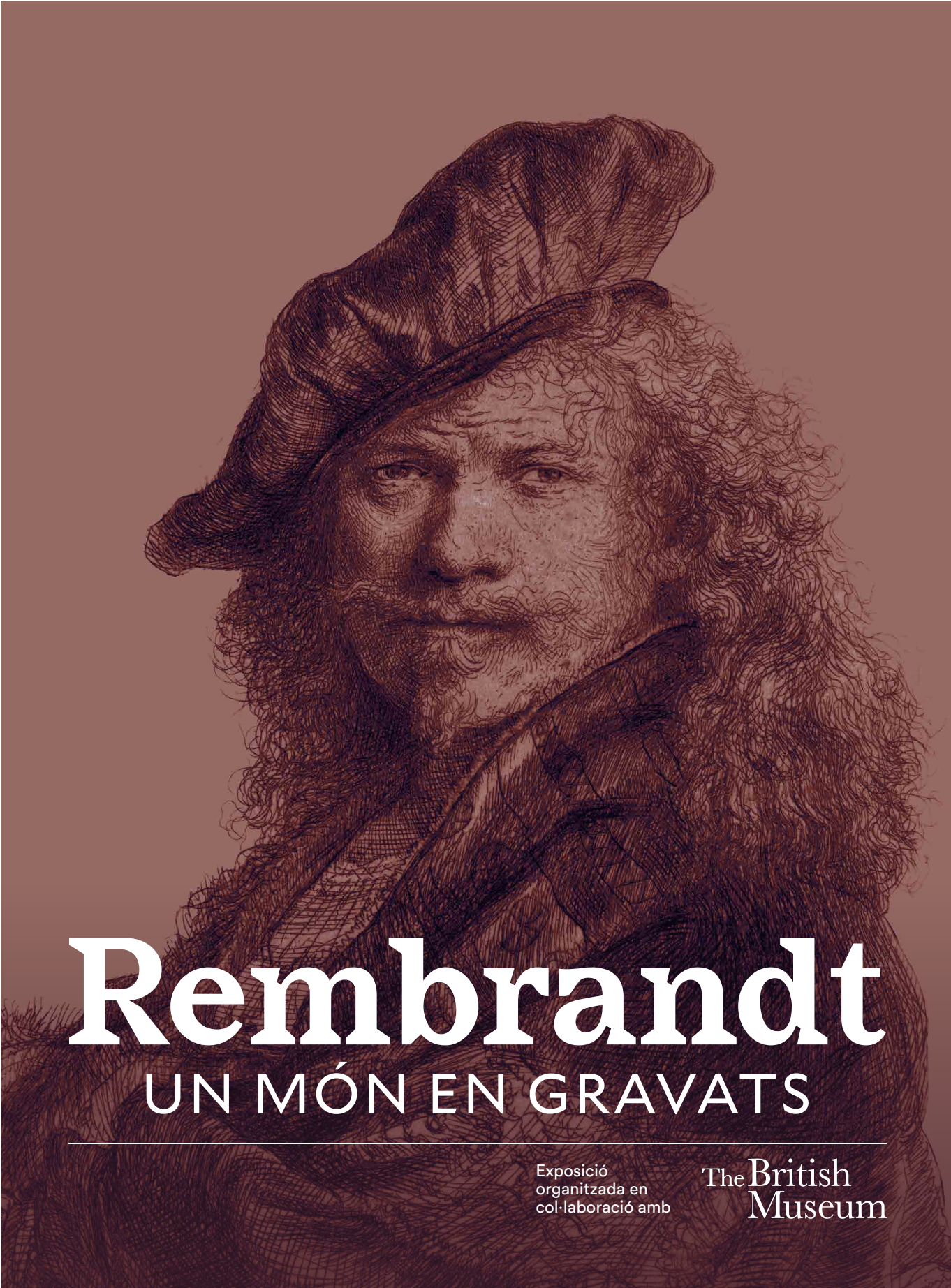

Textos de sala

Versió en Lectura Fàcil

Rembrandt

UN MÓN EN GRAVATS

Exposició
organitzada en
col·laboració amb

The British
Museum

Fundació "la Caixa"

Aquest document inclou els textos de l'exposició.
Està escrit segons les pautes de Lectura Fàcil
per facilitar-ne la comprensió.

Fotografia de coberta: Rembrandt, *Autoretrat reclinant-se en un ampit*.
1639. © The Trustees of the British Museum

Adaptació a Lectura Fàcil: Mariona Carretero i Elisabet Serra
(Associació Lectura Fàcil)

Validació: equip validador de +Tu Fundació de Suport

Maquetació: Carme Guiral

Sumari

Introducció	5
Introducció a l'estampació	6
Autoretrats	8
Autoretrat reclinant-se en un ampit	9
Autoretrat dibuixant davant d'una finestra	10
Retrats	11
Jan Six	12
Dibuix al natural	13
Lleona encadenada	14
La conquilla	15
Nus masculins o «Het Rolwagentje» (El caminador)	16
Les dones de Rembrandt	17
Diana prenent un bany	18
La núvia jueva	19
Dona seminua assegurada vora una estufa	20
Paisatge i natura	21
Els tres arbres	22
Paisatge amb tres cases de pagès a dues aigües	23
Relats de la Bíblia	24
Adam i Eva	25
El triomf de Mardoqueu	26
Crist guarint els malalts o L'estampa dels cent florins	27
Les tres creus	28
Jesús presentat al poble	29

Introducció

Rembrandt van Rijn és un dels artistes més importants de la història d'Europa. Va néixer l'any 1606 a la ciutat holandesa de Leiden i va morir l'any 1669 a Amsterdam. Va ser pintor i dibuixant, i també feia **gravats**.

Va crear moltes obres i sempre va provar noves maneres de treballar. Això es veu sobretot en les seves **estampes**.

En els seus dibuixos, Rembrandt representava molt bé els moviments i les expressions de les persones.

En els seus gravats destaquen els efectes de llum i ombra, la seva habilitat per explicar històries, i la gran varietat de temes.

Aquesta exposició presenta dibuixos i gravats de Rembrandt sobre una gran varietat de temes, com ara els següents:

- autoretrats,
- retrats,
- persones i elements de la natura,
- paisatges,
- i relats de la Bíblia.

L'exposició també mostra com Rembrandt creava les obres i inventava noves maneres de treballar sobre paper.

Un **gravat** és una imatge creada sobre una planxa de coure i després impresa sobre paper.

Una **estampa** és una imatge impresa sobre paper a partir d'una planxa.

Introducció a l'estampació

L'aiguafort és una tècnica per fer gravats.

La manera d'estampar un aiguafort ha canviat molt poc des de l'època de Rembrandt.

El procés comença cobrint una planxa de coure amb un vernís resistent a l'àcid.

Després, l'artista fa el dibuix sobre el vernís amb una punta de metall.

A continuació, submergeix la planxa en àcid.

L'àcid només afecta les línies dibuixades, perquè la resta de la planxa està protegida pel vernís.

Després, s'aboca tinta sobre la planxa, i la tinta entra dins les línies del dibuix.

La tinta que queda a la superfície es neteja.

Per acabar, s'estampa la planxa sobre un paper i la tinta del dibuix hi queda impresa.

Per aconseguir tons diferents, algunes parts de la planxa es deixen més estona dins de l'àcid. Aquest procés fa que sigui difícil corregir errors.

Pots veure tot el procés d'estampació en el vídeo que hi ha a l'inici de l'exposició.

Rembrandt també utilitzava les eines següents per aconseguir efectes diferents:

- Punta seca: una agulla fina que ratlla directament la planxa de coure.
- Burí: una eina amb una punta tallada en diagonal que serveix per dibuixar sobre la planxa.

Rembrandt també provava noves maneres d'estampar.
A vegades, deixava una fina capa de tinta
sobre la planxa per crear zones més fosques.
També estampava la mateixa imatge
en diferents tipus de paper.

Rembrandt modificava sovint les planxes
i en feia diverses versions.

Cada versió s'anomena **estat**.

Per exemple, «estat 2 de 5»
vol dir que aquesta és la segona versió
de les cinc versions que va fer l'autor.

Autoretrats

Rembrandt es va dibuixar i pintar a si mateix en moltes obres.

Les primeres estampes d'autoretrats
eren exercicis de taller i proves per practicar la tècnica.
No les va crear per imprimir-ne còpies.

Més endavant, Rembrandt polia les planxes
i eliminava detalls, com, per exemple, els següents:

- les rugositats de les vores,
- les restes de tinta
- i les rascades de la superfície.

En els autoretrats dels últims anys,
les obres són cada vegada més elaborades.

Això mostra que Rembrandt
dominava molt bé la tècnica del gravat.

Els autoretrats són algunes
de les seves obres més personals i interessants.

Ens permeten veure l'artista cara a cara
i entendre com volia ser reconegut
com a persona i com a artista.

Autoretrat reclinant-se en un ampit
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
1639
Aiguafort, estat 2 de 2
Llegat de Felix Slade, 1868. 0822.656

Autoretrat reclinant-se en un ampit

Aquest autoretrat és captivador.

Sembla que l'artista ens mira directament als ulls,
amb una actitud molt segura.

Amb aquest autoretrat,

Rembrandt va demostrar que dominava molt bé
la tècnica del gravat.

El va fer l'any 1639, quan tenia 33 anys.

En aquell moment ja era un artista d'èxit a Amsterdam.

Això es nota en detalls

com ara els cabells, que semblen moure's,
i la roba de vellut, que reflecteix la llum.

Rembrandt mira directament l'espectador
amb una expressió molt segura.

Les celles arrufades

fan que aquesta mirada sigui encara més intensa.

Autoretrat dibuixant davant d'una finestra

Rembrandt van Rijn (1606-1669)

1648

Aiguafort, punta seca i burí, estat 4 de 4

Llegat de Clayton Mordaunt Cracherode. F,4.32

Autoretrat dibuixant davant d'una finestra

Rembrandt es va retratar treballant,
vestit amb una bata senzilla,
amb la punta de gravar a la mà
i estudiant-se el rostre en un mirall.

Primer va fer l'estampa,
que està signada i porta la data.

Després va continuar treballant la planxa
i en va fer noves versions.

A la quarta versió,
hi va afegir el paisatge que es veu per la finestra.

Aquestes diferents versions mostren
que Rembrandt reflexionava
sobre quan una obra es pot considerar acabada.

Retrats

Al segle XVII (17), els gravats de retrats seguien unes normes força estables: retrataven la persona dins d'un marc i portaven un text a sota.

Però Rembrandt ho va canviar.

Els seus retrats anaven més enllà de l'aspecte físic de la persona. També volia expressar-ne els gustos i la personalitat. Per aconseguir-ho, representava les persones en postures expressives, amb vestits molt elaborats i en espais amb molts detalls.

Rembrandt no retratava reis, polítics ni persones poderoses. Retratava sobretot capellans, homes de negocis, metges i recaptadors d'impostos, a qui coneixia personalment. Aquestes persones valoraven aquesta nova manera de fer retrats i li encarregaven les obres.

Més endavant, els **col·leccionistes** van valorar aquests retrats com una part important de l'obra de Rembrandt.

Un **col·leccionista** és una persona que reuneix i conserva obres d'art.

Jan Six
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
1647
Aiguafort, punta seca i burí, estat de 5 de 5
Llegat de Clayton Mordaunt Cracherode. F,6.71

Jan Six

El model és Jan Six, un colleccionista d'art famós i una persona important a Amsterdam.

Era amic de Rembrandt i li feia de **mecenes**.

En aquest retrat apareix amb una actitud relaxada, llegint i repenjat a la finestra.

En aquest gravat, Rembrandt va utilitzar diverses tècniques de gravat per mostrar els canvis suaus de llum i foscor.

També va crear un fort contrast entre la penombra de l'interior i la llum del sol que entra per la finestra.

Aquest efecte va convertir el gravat en un dels més valorats i demanats de Rembrandt.

Un **mecenes** és una persona o entitat que dona suport econòmic a artistes perquè puguin crear les seves obres.

Dibuix al natural

Rembrandt era un gran observador de la vida quotidiana i quan dibuixava s'inspirava en el que veia a l'interior de les cases o als carrers d'Amsterdam.

Primer dibuixava els models en **esbossos** ràpids, amb ploma i amb tinta.

Després aconseguia representar els efectes de la llum i de les ombres aplicant vernís sobre la planxa amb una gran sensibilitat.

Els **esbossos** són dibuixos ràpids i poc detallats.

A la dècada de 1630, dibuixava directament damunt de la planxa, i les estampes semblaven dibuixos espontanis en lloc de gravats.

A partir de la dècada de 1640 va acceptar alumnes al seu taller.

Els ensenyava les seves tècniques i organitzava sessions de dibuix del natural, és a dir, dibuixaven directament a partir del model.

Rembrandt animava els aprenents a dibuixar seguint el seu mateix estil.

Lleona encadenada
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
Entre 1638 i 1642
Carbó i rentatge gris,
retocat amb pintura a l'oli blanca
sobre paper preparat amb rentat marró
Llegat de Richard Payne Knight. Oo,9.75

Lleona encadenada

A l'època de Rembrandt hi havia exhibicions d'animals exòtics.
Això va permetre a Rembrandt dibuixar una lleona.

Com que la lleona porta la cadena posada,
es creu que la va dibuixar directament, del natural,
tal com la va veure a l'exposició,
i després en va acabar alguns detalls al taller.

Va dibuixar-la amb carbó,
i es va concentrar en els detalls del cap,
mentre que el cos el va deixar més indefinit.

Alguns dels dibuixos de Rembrandt
que criden més l'atenció són dibuixos d'animals.

La conquilla

Rembrandt van Rijn (1606-1669)

1650

Aiguafort, punta seca i burí,
segon estat amb fons fosc

Llegat de Felix Slade, 1868. 0822.672

La conquilla

Aquest és l'únic gravat
que Rembrandt va fer d'una **natura morta**.
És la **conquilla** a mida real d'un cargol de mar verinós,
que viu a l'oceà Índic.

Aquestes conquilles eren molt valorades
pels col·leccionistes rics d'Amsterdam,
perquè brillaven molt i eren molt decoratives.

En el gravat, Rembrandt destaca la brillantor de la conquilla
sobre un fons fosc.

Va afegir aquest fons
en una segona versió del gravat.

Una **natura morta**
és una obra que
representa objectes,
aliments, flors o altres
elements sense vida.

Una **conquilla** és la
closca que protegeix
el cos dels molluscs,
com ara els cargols.

Nus masculins o «Het Rolwagentje» (El caminador)
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
Al voltant de l'any 1646
Aiguafort, estat 1 de 7
Llegat de Clayton Mordaunt Cracherode. F,5.141

Nus masculins o «Het Rolwagentje» (El caminador)

A la dècada de 1640,
Rembrandt organitzava sessions de dibuix al natural
per als alumnes amb models sense roba.

Per dibuixar sobre la planxa de gravat
calia tenir molta pràctica i seguretat amb el traç,
perquè els errors no es podien corregir.

En aquesta estampa podem veure
que l'autor va intentar corregir la forma del braç
de la figura asseguda.

L'infant del fons aprèn a caminar practicant.
De la mateixa manera,
els alumnes aprenen a dibuixar practicant.
Aquesta idea era molt adequada
per als alumnes de Rembrandt.

Les dones de Rembrandt

Les dones que Rembrandt va representar ens ajuden a conèixer la seva vida personal.

En aquella època, era habitual que els artistes tinguessin el taller a casa.

Rembrandt va dibuixar dones en sessions preparades, però també en moments quotidians i espontanis.

L'any 1634, es va casar amb Saskia van Uylenburgh, i van tenir un fill.

Saskia va morir l'any 1642, quan encara era jove. Aleshores, Rembrandt va contractar una mainadera per tenir cura del seu fill, Titus.

La mainadera esperava casar-se amb Rembrandt, però això no va passar.

L'any 1650, va contractar una nova serventa, que va ser la seva amant fins que ella va morir, l'any 1663.

Diana prenent un bany
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
Al voltant de l'any 1631
Aiguafort, únic estat
Llegat de Clayton Mordaunt Cracherode. F,5.150

Diana prenent un bany

Els retrats de dones nues que feia Rembrandt són atrevits i realistes, i això no era habitual en aquella època.

L'artista dibuixava les dones amb plecs i arrugues, tal com eren, sense idealitzar-les.

Això contrastava amb la tradició de mostrar cossos perfectes.

Aquest retrat representa la deessa grega Diana. Ho sabem perquè porta un estoig amb fletxes, un dels símbols de la deessa.

La núvia jueva
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
1635
Aiguafort, punta seca i burí, estat 2 de 5
Llegat de Clayton Mordaunt Cracherode. F.6.111

La núvia jueva

Aquest retrat representa Ester,
un personatge de l'**Antic Testament**.

La model és Saskia, l'esposa de Rembrandt.

Sembla que l'artista primer va fer el dibuix del natural
i després va fer-ne diverses versions
per afegir-hi el rotlle, el vestit i altres detalls.

A més, l'artista va submergir la planxa en àcid diverses vegades
per aconseguir que s'hi vegin moltes tonalitats.

L'**Antic Testament**

és la primera part
de la Bíblia.

Explica històries que
van passar abans del
naixement de Jesús.

Dona seminua asseguda vora una estufa
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
1658
Aiguafort, punta seca i burí amb to de superfície
sobre paper japonès, estat 1 de 7
1848 0911.99

Dona seminua asseguda vora una estufa

En aquest retrat apareix una dona asseguda amb una actitud natural i relaxada, a la vora de l'estufa. És un dels últims gravats de Rembrandt.

En aquests últims gravats, Rembrandt utilitzava papers i mètodes poc habituals. Per exemple, utilitzava paper japonès, que era més gruixut i més fosc, i així aconseguia una brillantor especial. O deixava una mica de tinta sobre la planxa per aconseguir que el pas de la llum a la foscor fos gradual.

Rembrandt va imprimir moltes vegades aquesta versió del gravat, en papers diferents, per aconseguir efectes diferents en el resultat.

Paisatge i natura

Com altres artistes del nord d'Europa,
Rembrandt es va inspirar en els paisatges del seu país.

En els seus gravats i dibuixos,
hi apareixen els motius següents:
cases de pagès amb sostre de palla,
molins de vent i les terres planes al costat del riu Amstel,
que passa per Amsterdam.

Rembrandt feia esbossos a l'aire lliure
durant les seves passejades pel camp,
als afores de la ciutat.

Molts dels llocs que va dibuixar
encara es poden identificar.

En els paisatges,
li interessava crear diferents ambients
amb efectes de llum i ombra en blanc i negre.

Amb els anys, el seu estil va canviar.

Al principi, feia paisatges molt detallats.
Més endavant, els representava
d'una manera més senzilla i abstracta.

Aquest canvi es veu sobretot
en les obres que va fer de paisatges rurals.

Els tres arbres

Rembrandt van Rijn (1606-1669)

1643

Aiguafort, punta seca i burí, únic estat

Llegat de Clayton Mordaunt Cracherode. F,5.164

Els tres arbres

Aquest és un dels gravats més coneguts de Rembrandt.

Representa un paisatge misteriós.

Els núvols foscos fan pensar que s'apropa una tempesta.

Tot i això, diverses persones continuen
amb les seves activitats, com si no se n'adonessin.

Per exemple,

uns pescadors són al riu,

un artista dibuixa des d'un turó

i una parella s'amaga entre els matolls.

Els tres arbres destaquen
davant d'un cel fosc que sembla anunciar un perill.

L'obra transmet la gran força de la natura.

Paisatge amb tres cases de pagès a dues aigües

Rembrandt van Rijn (1606-1669)

1650

Aiguafort i punta seca, estat 2 de 3

Llegat de Clayton Mordaunt Cracherode. F.5.174

Paisatge amb tres cases de pagès a dues aigües

En aquest gravat Rembrandt va dibuixar tres cases que es troben davant d'un pont als afores d'Amsterdam.

Rembrandt va dibuixar les cases diverses vegades.

Aquesta obra és un bon exemple dels seus últims paisatges.

Rembrandt va afegir línies de punta seca sobre l'aiguafort, que creen un efecte més fosc i entintat.

Només es veuen bé en les primeres impressions, com aquesta, perquè són delicades i amb cada nova impressió es desgastaven.

La sensació de profunditat està només suggerida.

Les parts del paper sense tinta representen la llum del sol sobre els edificis llunyans de l'esquerra.

Relats de la Bíblia

Els gravats religiosos de Rembrandt mostren una evolució d'estil: passen d'escenes molt dramàtiques a escenes més tranquil·les i reflexives.

Rembrandt representava les històries de la Bíblia amb emocions i gestos que observava en les persones del seu entorn. Així, aquestes històries conegudes semblaven més properes i actuals.

Rembrandt mostrava una gran habilitat per explicar històries. Feia servir la llum i l'ombra per donar més força i dramatisme a les escenes.

També buscava noves maneres de representar Déu i el món diví a través de les línies i la llum.

Sovint tornava a representar els mateixos temes, però cada vegada els interpretava d'una manera nova.

Al final de la seva vida, durant la dècada de 1650, va crear els gravats sobre la **passió de Crist**.

Aquests gravats són més foscos i més complexos.

La **passió de Crist** és la part de la Bíblia que explica el patiment i la mort de Jesús.

Adam i Eva
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
1638
Aiguafort, estat 2 de 2
1843 0607.16

Adam i Eva

Segons el Gènesi, el primer llibre de la Bíblia, Adam i Eva van ser el primer home i la primera dona del jardí de l'Edèn.

Per crear aquesta obra, Rembrandt es va inspirar en un gravat famós d'Albrecht Dürer.

Però no va representar Adam i Eva amb cossos perfectes i idealitzats, com havia fet Dürer. Els va mostrar d'una manera més realista, amb molts detalls i textures creades amb línies.

Déu havia prohibit a Adam i Eva menjar el fruit d'un arbre. L'obra representa el moment just abans que Eva mengi la poma. Eva té la poma a la mà i pensa què ha de fer. Adam aixeca un dit per advertir-la.

El triomf de Mardoqueu
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
Al voltant de l'any 1641
Aiguafort i punta seca, estat 3 de 4
1868 0822.661

El triomf de Mardoqueu

Aquest gravat mostra la gran varietat de tècniques que Rembrandt feia servir, com ara les línies esbossades, que es poden veure a la dreta, i els tons foscos, a la part superior esquerra, creats amb la tècnica de la punta seca.

Amb aquestes tècniques, Rembrandt podia representar figures en un espai fosc, sense perdre la definició del dibuix.

L'obra representa una escena del Llibre d'Ester, que forma part de l'Antic Testament.

Hi apareix Mardoqueu a cavall, Aman agenollat i el poble jueu al voltant.

L'escena mostra el moment en què Mardoqueu venç el poderós Aman, que volia destruir el poble jueu.

*Crist guarint els malalts
o L'estampa dels cent florins*
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
Al voltant de l'any 1648
Aiguafort, punta seca
i burí retocat amb aiguada blanca,
estat 1 de 4
Llegat de Felix Slade. F.4.156

Crist guarint els malalts o L'estampa dels cent florins

En aquesta obra, Rembrandt mostra
la seva gran habilitat per explicar històries
i el seu domini de les tècniques d'estampació.

Abans de fer el gravat,
en va preparar alguns detalls en diversos dibuixos.

L'obra combina quatre episodis
de l'Evangeli segons sant Mateu,
un dels llibres de la Bíblia
que expliquen la vida de Jesús.

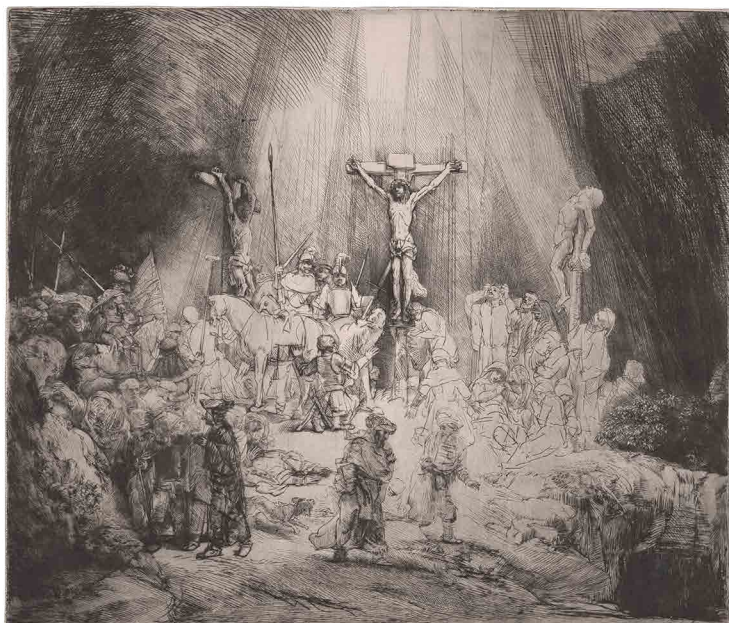
Crist apareix al centre.
Al seu voltant hi ha
malalts i persones grans, a la dreta;
dones i infants, a l'esquerra,
i **fariseus**, al fons, també a l'esquerra.

En l'època de Rembrandt,
aquest gravat ja era molt valorat.

Se'n van arribar a pagar 100 **florins**,
una quantitat semblant al sou d'un mes sencer.

Els **fariseus** eren un
grup religiós jueu de
l'època de Jesús.
Complien les lleis
religioses d'una
manera molt estricta.

El **florí** era una moneda
que s'utilitzava
als Països Baixos.

Les tres creus
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
1653
Punta seca i burí amb un to de superfície clar,
estat 2 de 5
1848 0911.39

Les tres creus

Rembrandt va fer diverses estampes de la passió de Crist, moment en què és torturat i crucificat.

Estan fetes amb punta seca.

En les primeres impressions, aquesta tècnica crea un efecte suau, com de vellut, que es desgasta ràpidament.

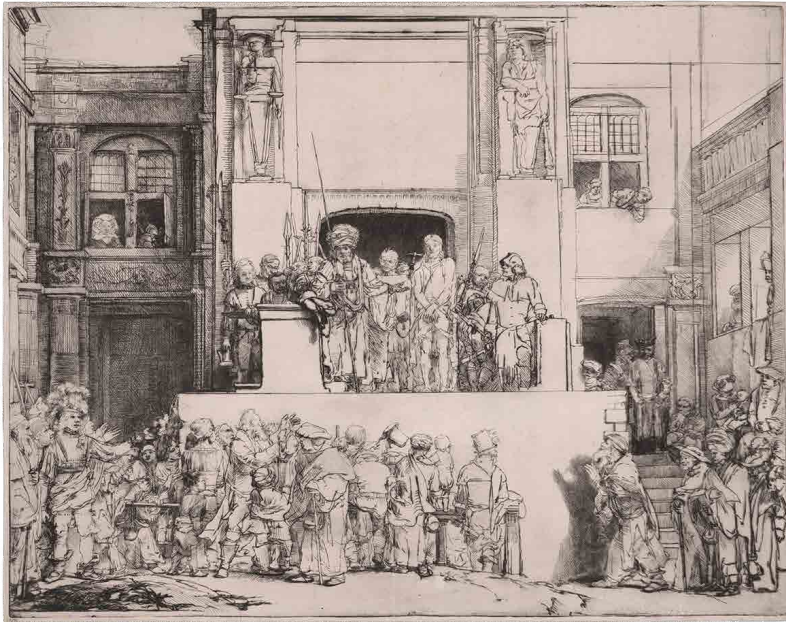
Per compensar aquest desgast, Rembrandt retocava algunes parts de la planxa.

Però també hi feia canvis importants que transformaven molt la composició.

En una de les primeres versions de *Les tres creus*, es poden percebre les emocions de les figures representades.

S'hi veu també el soldat romà Longí, agenollat davant de Jesús en el moment de la seva conversió, quan reconeix Jesús com a fill de Déu i comença a creure en ell.

En primer pla, dues persones amb turbant fugen atemorides.

Jesús presentat al poble
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
1655
Punta seca amb to de superfície clar,
estat 5 de 8
1895 0915.423

Jesús presentat al poble

Aquest gravat representa el moment en què Ponç Pilat entrega Jesús a la multitud i és condemnat a mort.

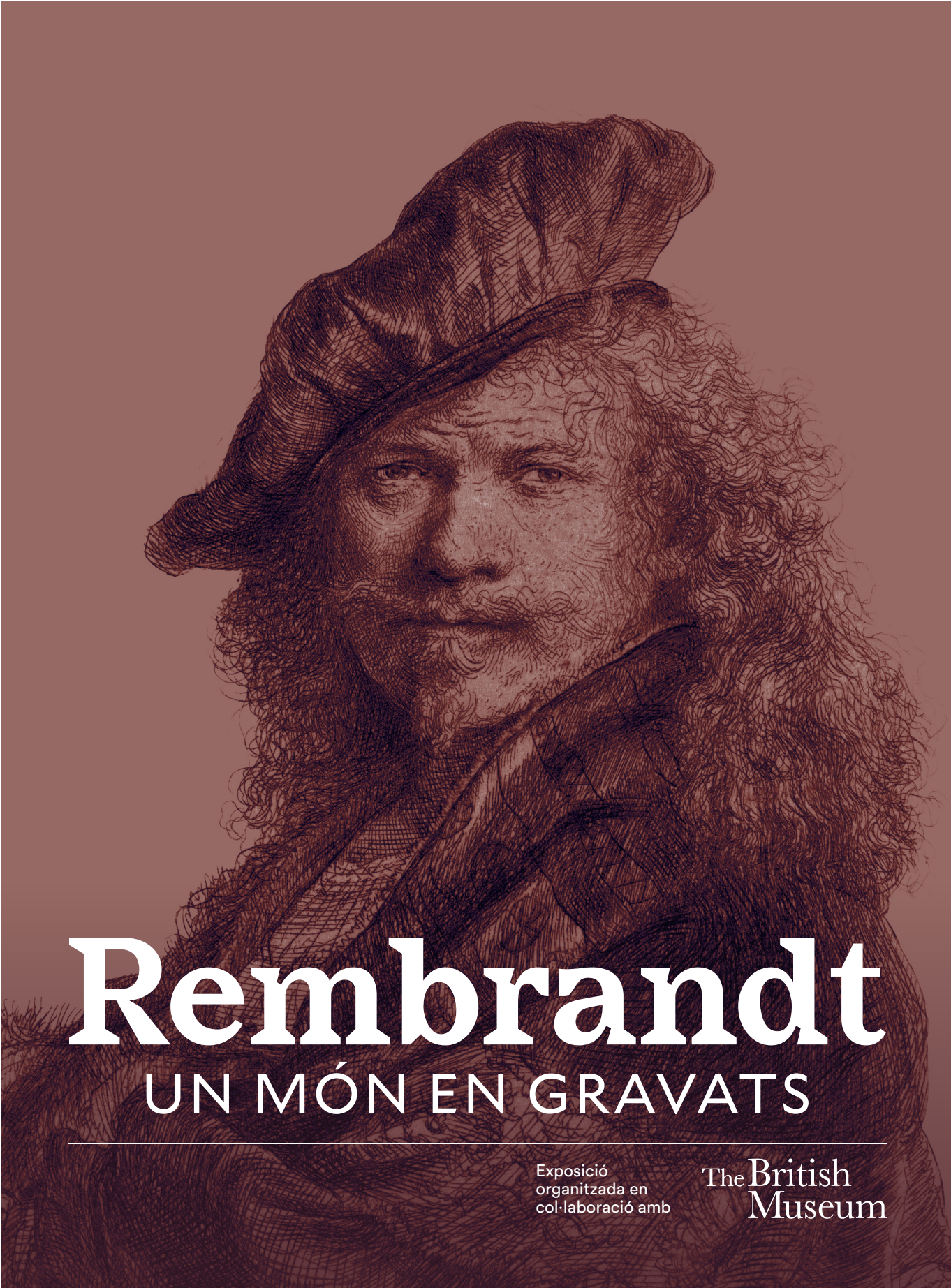
Rembrandt va fer aquest gravat amb la mateixa tècnica que *Les tres creus*, amb punta seca. Aquesta tècnica desgasta la planxa molt de pressa.

Per això Rembrandt va modificar la imatge fins a crear-ne 8 versions.

Fins aleshores, cap artista havia transformat tant una planxa en la història del gravat occidental.

Textos de sala

Versió en Lectura Fàcil

Rembrandt

UN MÓN EN GRAVATS

Exposició
organitzada en
col·laboració amb

The British
Museum

Fundació "la Caixa"

Aquest document inclou els textos de l'exposició.
Està escrit segons les pautes de Lectura Fàcil
per facilitar-ne la comprensió.

Fotografia de coberta: Rembrandt, *Autoretrat reclinant-se en un ampit*.
1639. © The Trustees of the British Museum

Adaptació a Lectura Fàcil: Mariona Carretero i Elisabet Serra
(Associació Lectura Fàcil)

Validació: equip validador de +Tu Fundació de Suport

Maquetació: Carme Guiral

Sumari

Introducció	5
Introducció a l'estampació	6
Autoretrats	8
Autoretrat reclinant-se en un ampit	9
Autoretrat dibuixant davant d'una finestra	10
Retrats	11
Jan Six	12
Dibuix al natural	13
Lleona encadenada	14
La conquilla	15
Nus masculins o «Het Rolwagentje» (El caminador)	16
Les dones de Rembrandt	17
Diana prenent un bany	18
La núvia jueva	19
Dona seminua assegurada vora una estufa	20
Paisatge i natura	21
Els tres arbres	22
Paisatge amb tres cases de pagès a dues aigües	23
Relats de la Bíblia	24
Adam i Eva	25
El triomf de Mardoqueu	26
Crist guarint els malalts o L'estampa dels cent florins	27
Les tres creus	28
Jesús presentat al poble	29

Introducció

Rembrandt van Rijn és un dels artistes més importants de la història d'Europa. Va néixer l'any 1606 a la ciutat holandesa de Leiden i va morir l'any 1669 a Amsterdam. Va ser pintor i dibuixant, i també feia **gravats**.

Va crear moltes obres i sempre va provar noves maneres de treballar. Això es veu sobretot en les seves **estampes**.

En els seus dibuixos, Rembrandt representava molt bé els moviments i les expressions de les persones.

En els seus gravats destaquen els efectes de llum i ombra, la seva habilitat per explicar històries, i la gran varietat de temes.

Aquesta exposició presenta dibuixos i gravats de Rembrandt sobre una gran varietat de temes, com ara els següents:

- autoretrats,
- retrats,
- persones i elements de la natura,
- paisatges,
- i relats de la Bíblia.

L'exposició també mostra com Rembrandt creava les obres i inventava noves maneres de treballar sobre paper.

Un **gravat** és una imatge creada sobre una planxa de coure i després impresa sobre paper.

Una **estampa** és una imatge impresa sobre paper a partir d'una planxa.

Introducció a l'estampació

L'aiguafort és una tècnica per fer gravats.

La manera d'estampar un aiguafort ha canviat molt poc des de l'època de Rembrandt.

El procés comença cobrint una planxa de coure amb un vernís resistent a l'àcid.

Després, l'artista fa el dibuix sobre el vernís amb una punta de metall.

A continuació, submergeix la planxa en àcid.

L'àcid només afecta les línies dibuixades, perquè la resta de la planxa està protegida pel vernís.

Després, s'aboca tinta sobre la planxa, i la tinta entra dins les línies del dibuix.

La tinta que queda a la superfície es neteja.

Per acabar, s'estampa la planxa sobre un paper i la tinta del dibuix hi queda impresa.

Per aconseguir tons diferents, algunes parts de la planxa es deixen més estona dins de l'àcid. Aquest procés fa que sigui difícil corregir errors.

Pots veure tot el procés d'estampació en el vídeo que hi ha a l'inici de l'exposició.

Rembrandt també utilitzava les eines següents per aconseguir efectes diferents:

- Punta seca: una agulla fina que ratlla directament la planxa de coure.
- Burí: una eina amb una punta tallada en diagonal que serveix per dibuixar sobre la planxa.

Rembrandt també provava noves maneres d'estampar.
A vegades, deixava una fina capa de tinta
sobre la planxa per crear zones més fosques.
També estampava la mateixa imatge
en diferents tipus de paper.

Rembrandt modificava sovint les planxes
i en feia diverses versions.

Cada versió s'anomena **estat**.

Per exemple, «estat 2 de 5»
vol dir que aquesta és la segona versió
de les cinc versions que va fer l'autor.

Autoretrats

Rembrandt es va dibuixar i pintar a si mateix en moltes obres.

Les primeres estampes d'autoretrats
eren exercicis de taller i proves per practicar la tècnica.
No les va crear per imprimir-ne còpies.

Més endavant, Rembrandt polia les planxes
i eliminava detalls, com, per exemple, els següents:

- les rugositats de les vores,
- les restes de tinta
- i les rascades de la superfície.

En els autoretrats dels últims anys,
les obres són cada vegada més elaborades.

Això mostra que Rembrandt
dominava molt bé la tècnica del gravat.

Els autoretrats són algunes
de les seves obres més personals i interessants.

Ens permeten veure l'artista cara a cara
i entendre com volia ser reconegut
com a persona i com a artista.

Autoretrat reclinant-se en un ampit
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
1639
Aiguafort, estat 2 de 2
Llegat de Felix Slade, 1868. 0822.656

Autoretrat reclinant-se en un ampit

Aquest autoretrat és captivador.

Sembla que l'artista ens mira directament als ulls,
amb una actitud molt segura.

Amb aquest autoretrat,
Rembrandt va demostrar que dominava molt bé
la tècnica del gravat.

El va fer l'any 1639, quan tenia 33 anys.

En aquell moment ja era un artista d'èxit a Amsterdam.

Això es nota en detalls
com ara els cabells, que semblen moure's,
i la roba de vellut, que reflecteix la llum.

Rembrandt mira directament l'espectador
amb una expressió molt segura.

Les celles arrufades
fan que aquesta mirada sigui encara més intensa.

Autoretrat dibuixant davant d'una finestra

Rembrandt van Rijn (1606-1669)

1648

Aiguafort, punta seca i burí, estat 4 de 4

Llegat de Clayton Mordaunt Cracherode. F,4.32

Autoretrat dibuixant davant d'una finestra

Rembrandt es va retratar treballant,
vestit amb una bata senzilla,
amb la punta de gravar a la mà
i estudiant-se el rostre en un mirall.

Primer va fer l'estampa,
que està signada i porta la data.

Després va continuar treballant la planxa
i en va fer noves versions.

A la quarta versió,
hi va afegir el paisatge que es veu per la finestra.

Aquestes diferents versions mostren
que Rembrandt reflexionava
sobre quan una obra es pot considerar acabada.

Retrats

Al segle XVII (17), els gravats de retrats seguien unes normes força estables: retrataven la persona dins d'un marc i portaven un text a sota.

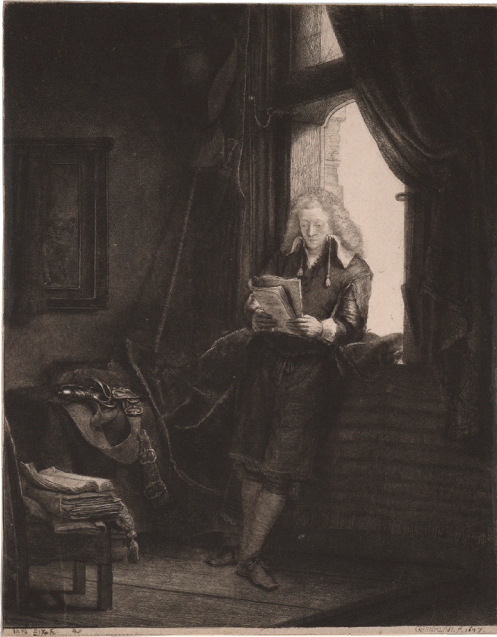
Però Rembrandt ho va canviar.

Els seus retrats anaven més enllà de l'aspecte físic de la persona. També volia expressar-ne els gustos i la personalitat. Per aconseguir-ho, representava les persones en postures expressives, amb vestits molt elaborats i en espais amb molts detalls.

Rembrandt no retratava reis, polítics ni persones poderoses. Retratava sobretot capellans, homes de negocis, metges i recaptadors d'impostos, a qui coneixia personalment. Aquestes persones valoraven aquesta nova manera de fer retrats i li encarregaven les obres.

Més endavant, els **col·leccionistes** van valorar aquests retrats com una part important de l'obra de Rembrandt.

Un **col·leccionista** és una persona que reuneix i conserva obres d'art.

Jan Six
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
1647
Aiguafort, punta seca i burí, estat de 5 de 5
Llegat de Clayton Mordaunt Cracherode. F,6.71

Jan Six

El model és Jan Six, un colleccionista d'art famós i una persona important a Amsterdam.

Era amic de Rembrandt i li feia de **mecenes**.

En aquest retrat apareix amb una actitud relaxada, llegint i repenjat a la finestra.

En aquest gravat, Rembrandt va utilitzar diverses tècniques de gravat per mostrar els canvis suaus de llum i foscor.

També va crear un fort contrast entre la penombra de l'interior i la llum del sol que entra per la finestra.

Aquest efecte va convertir el gravat en un dels més valorats i demanats de Rembrandt.

Un **mecenes** és una persona o entitat que dona suport econòmic a artistes perquè puguin crear les seves obres.

Dibuix al natural

Rembrandt era un gran observador de la vida quotidiana i quan dibuixava s'inspirava en el que veia a l'interior de les cases o als carrers d'Amsterdam.

Primer dibuixava els models en **esbossos** ràpids, amb ploma i amb tinta.

Després aconseguia representar els efectes de la llum i de les ombres aplicant vernís sobre la planxa amb una gran sensibilitat.

Els **esbossos** són dibuixos ràpids i poc detallats.

A la dècada de 1630, dibuixava directament damunt de la planxa, i les estampes semblaven dibuixos espontanis en lloc de gravats.

A partir de la dècada de 1640 va acceptar alumnes al seu taller.

Els ensenyava les seves tècniques i organitzava sessions de dibuix del natural, és a dir, dibuixaven directament a partir del model.

Rembrandt animava els aprenents a dibuixar seguint el seu mateix estil.

Lleona encadenada
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
Entre 1638 i 1642
Carbó i rentatge gris,
retocat amb pintura a l'oli blanca
sobre paper preparat amb rentat marró
Llegat de Richard Payne Knight. Oo,9.75

Lleona encadenada

A l'època de Rembrandt hi havia exhibicions d'animals exòtics.
Això va permetre a Rembrandt dibuixar una lleona.

Com que la lleona porta la cadena posada,
es creu que la va dibuixar directament, del natural,
tal com la va veure a l'exposició,
i després en va acabar alguns detalls al taller.

Va dibuixar-la amb carbó,
i es va concentrar en els detalls del cap,
mentre que el cos el va deixar més indefinit.

Alguns dels dibuixos de Rembrandt
que criden més l'atenció són dibuixos d'animals.

La conquilla

Rembrandt van Rijn (1606-1669)

1650

Aiguafort, punta seca i burí,
segon estat amb fons fosc

Llegat de Felix Slade, 1868. 0822.672

La conquilla

Aquest és l'únic gravat
que Rembrandt va fer d'una **natura morta**.
És la **conquilla** a mida real d'un cargol de mar verinós,
que viu a l'oceà Índic.

Aquestes conquilles eren molt valorades
pels col·leccionistes rics d'Amsterdam,
perquè brillaven molt i eren molt decoratives.

En el gravat, Rembrandt destaca la brillantor de la conquilla
sobre un fons fosc.

Va afegir aquest fons
en una segona versió del gravat.

Una **natura morta**

és una obra que
representa objectes,
aliments, flors o altres
elements sense vida.

Una **conquilla** és la
closca que protegeix
el cos dels molluscs,
com ara els cargols.

Nus masculins o «Het Rolwagentje» (El caminador)
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
Al voltant de l'any 1646
Aiguafort, estat 1 de 7
Llegat de Clayton Mordaunt Cracherode. F,5.141

Nus masculins o «Het Rolwagentje» (El caminador)

A la dècada de 1640,
Rembrandt organitzava sessions de dibuix al natural
per als alumnes amb models sense roba.

Per dibuixar sobre la planxa de gravat
calia tenir molta pràctica i seguretat amb el traç,
perquè els errors no es podien corregir.

En aquesta estampa podem veure
que l'autor va intentar corregir la forma del braç
de la figura asseguda.

L'infant del fons aprèn a caminar practicant.
De la mateixa manera,
els alumnes aprenen a dibuixar practicant.
Aquesta idea era molt adequada
per als alumnes de Rembrandt.

Les dones de Rembrandt

Les dones que Rembrandt va representar ens ajuden a conèixer la seva vida personal.

En aquella època, era habitual que els artistes tinguessin el taller a casa.

Rembrandt va dibuixar dones en sessions preparades, però també en moments quotidians i espontanis.

L'any 1634, es va casar amb Saskia van Uylenburgh, i van tenir un fill.

Saskia va morir l'any 1642, quan encara era jove. Aleshores, Rembrandt va contractar una mainadera per tenir cura del seu fill, Titus.

La mainadera esperava casar-se amb Rembrandt, però això no va passar.

L'any 1650, va contractar una nova serventa, que va ser la seva amant fins que ella va morir, l'any 1663.

Diana prenent un bany
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
Al voltant de l'any 1631
Aiguafort, únic estat
Llegat de Clayton Mordaunt Cracherode. F,5.150

Diana prenent un bany

Els retrats de dones nues que feia Rembrandt són atrevits i realistes, i això no era habitual en aquella època.

L'artista dibuixava les dones amb plecs i arrugues, tal com eren, sense idealitzar-les.

Això contrastava amb la tradició de mostrar cossos perfectes.

Aquest retrat representa la deessa grega Diana. Ho sabem perquè porta un estoig amb fletxes, un dels símbols de la deessa.

La núvia jueva
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
1635
Aiguafort, punta seca i burí, estat 2 de 5
Llegat de Clayton Mordaunt Cracherode. F.6.111

La núvia jueva

Aquest retrat representa Ester,
un personatge de l'**Antic Testament**.

La model és Saskia, l'esposa de Rembrandt.

Sembla que l'artista primer va fer el dibuix del natural
i després va fer-ne diverses versions
per afegir-hi el rotlle, el vestit i altres detalls.

A més, l'artista va submergir la planxa en àcid diverses vegades
per aconseguir que s'hi vegin moltes tonalitats.

L'**Antic Testament**

és la primera part
de la Bíblia.

Explica històries que
van passar abans del
naixement de Jesús.

Dona seminua asseguda vora una estufa

Rembrandt van Rijn (1606-1669)

1658

Aiguafort, punta seca i burí amb to de superfície
sobre paper japonès, estat 1 de 7

1848 0911.99

Dona seminua asseguda vora una estufa

En aquest retrat apareix una dona asseguda amb una actitud natural i relaxada, a la vora de l'estufa. És un dels últims gravats de Rembrandt.

En aquests últims gravats, Rembrandt utilitzava papers i mètodes poc habituals. Per exemple, utilitzava paper japonès, que era més gruixut i més fosc, i així aconseguia una brillantor especial. O deixava una mica de tinta sobre la planxa per aconseguir que el pas de la llum a la foscor fos gradual.

Rembrandt va imprimir moltes vegades aquesta versió del gravat, en papers diferents, per aconseguir efectes diferents en el resultat.

Paisatge i natura

Com altres artistes del nord d'Europa,
Rembrandt es va inspirar en els paisatges del seu país.

En els seus gravats i dibuixos,
hi apareixen els motius següents:
cases de pagès amb sostre de palla,
molins de vent i les terres planes al costat del riu Amstel,
que passa per Amsterdam.

Rembrandt feia esbossos a l'aire lliure
durant les seves passejades pel camp,
als afores de la ciutat.

Molts dels llocs que va dibuixar
encara es poden identificar.

En els paisatges,
li interessava crear diferents ambients
amb efectes de llum i ombra en blanc i negre.

Amb els anys, el seu estil va canviar.

Al principi, feia paisatges molt detallats.
Més endavant, els representava
d'una manera més senzilla i abstracta.

Aquest canvi es veu sobretot
en les obres que va fer de paisatges rurals.

Els tres arbres

Rembrandt van Rijn (1606-1669)

1643

Aiguafort, punta seca i burí, únic estat

Llegat de Clayton Mordaunt Cracherode. F,5.164

Els tres arbres

Aquest és un dels gravats més coneguts de Rembrandt.

Representa un paisatge misteriós.

Els núvols foscos fan pensar que s'apropa una tempesta.

Tot i això, diverses persones continuen
amb les seves activitats, com si no se n'adonessin.

Per exemple,

uns pescadors són al riu,

un artista dibuixa des d'un turó

i una parella s'amaga entre els matolls.

Els tres arbres destaquen
davant d'un cel fosc que sembla anunciar un perill.

L'obra transmet la gran força de la natura.

Paisatge amb tres cases de pagès a dues aigües

Rembrandt van Rijn (1606-1669)

1650

Aiguafort i punta seca, estat 2 de 3

Llegat de Clayton Mordaunt Cracherode. F.5.174

Paisatge amb tres cases de pagès a dues aigües

En aquest gravat Rembrandt va dibuixar tres cases que es troben davant d'un pont als afores d'Amsterdam.

Rembrandt va dibuixar les cases diverses vegades.

Aquesta obra és un bon exemple dels seus últims paisatges.

Rembrandt va afegir línies de punta seca sobre l'aiguafort, que creen un efecte més fosc i entintat.

Només es veuen bé en les primeres impressions, com aquesta, perquè són delicades i amb cada nova impressió es desgastaven.

La sensació de profunditat està només suggerida.

Les parts del paper sense tinta representen la llum del sol sobre els edificis llunyans de l'esquerra.

Relats de la Bíblia

Els gravats religiosos de Rembrandt mostren una evolució d'estil: passen d'escenes molt dramàtiques a escenes més tranquil·les i reflexives.

Rembrandt representava les històries de la Bíblia amb emocions i gestos que observava en les persones del seu entorn. Així, aquestes històries conegudes semblaven més properes i actuals.

Rembrandt mostrava una gran habilitat per explicar històries. Feia servir la llum i l'ombra per donar més força i dramatisme a les escenes.

També buscava noves maneres de representar Déu i el món diví a través de les línies i la llum.

Sovint tornava a representar els mateixos temes, però cada vegada els interpretava d'una manera nova.

Al final de la seva vida, durant la dècada de 1650, va crear els gravats sobre la **passió de Crist**.

Aquests gravats són més foscos i més complexos.

La **passió de Crist** és la part de la Bíblia que explica el patiment i la mort de Jesús.

Adam i Eva
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
1638
Aiguafort, estat 2 de 2
1843 0607.16

Adam i Eva

Segons el Gènesi, el primer llibre de la Bíblia, Adam i Eva van ser el primer home i la primera dona del jardí de l'Edèn.

Per crear aquesta obra, Rembrandt es va inspirar en un gravat famós d'Albrecht Dürer.

Però no va representar Adam i Eva amb cossos perfectes i idealitzats, com havia fet Dürer. Els va mostrar d'una manera més realista, amb molts detalls i textures creades amb línies.

Déu havia prohibit a Adam i Eva menjar el fruit d'un arbre. L'obra representa el moment just abans que Eva mengi la poma. Eva té la poma a la mà i pensa què ha de fer. Adam aixeca un dit per advertir-la.

El triomf de Mardoqueu
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
Al voltant de l'any 1641
Aiguafort i punta seca, estat 3 de 4
1868 0822.661

El triomf de Mardoqueu

Aquest gravat mostra la gran varietat de tècniques que Rembrandt feia servir, com ara les línies esbossades, que es poden veure a la dreta, i els tons foscos, a la part superior esquerra, creats amb la tècnica de la punta seca.

Amb aquestes tècniques, Rembrandt podia representar figures en un espai fosc, sense perdre la definició del dibuix.

L'obra representa una escena del Llibre d'Ester, que forma part de l'Antic Testament.

Hi apareix Mardoqueu a cavall, Aman agenollat i el poble jueu al voltant.

L'escena mostra el moment en què Mardoqueu venç el poderós Aman, que volia destruir el poble jueu.

*Crist guarint els malalts
o L'estampa dels cent florins*
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
Al voltant de l'any 1648
Aiguafort, punta seca
i burí retocat amb aiguada blanca,
estat 1 de 4
Llegat de Felix Slade. F.4.156

Crist guarint els malalts o L'estampa dels cent florins

En aquesta obra, Rembrandt mostra
la seva gran habilitat per explicar històries
i el seu domini de les tècniques d'estampació.

Abans de fer el gravat,
en va preparar alguns detalls en diversos dibuixos.

L'obra combina quatre episodis
de l'Evangeli segons sant Mateu,
un dels llibres de la Bíblia
que expliquen la vida de Jesús.

Crist apareix al centre.
Al seu voltant hi ha
malalts i persones grans, a la dreta;
dones i infants, a l'esquerra,
i **fariseus**, al fons, també a l'esquerra.

En l'època de Rembrandt,
aquest gravat ja era molt valorat.

Se'n van arribar a pagar 100 **florins**,
una quantitat semblant al sou d'un mes sencer.

Els **fariseus** eren un
grup religiós jueu de
l'època de Jesús.
Complien les lleis
religioses d'una
manera molt estricta.

El **florí** era una moneda
que s'utilitzava
als Països Baixos.

Les tres creus
Rembrandt van Rijn (1606-1669)
1653
Punta seca i burí amb un to de superfície clar,
estat 2 de 5
1848 0911.39

Les tres creus

Rembrandt va fer diverses estampes de la passió de Crist, moment en què és torturat i crucificat.

Estan fetes amb punta seca.

En les primeres impressions, aquesta tècnica crea un efecte suau, com de vellut, que es desgasta ràpidament.

Per compensar aquest desgast, Rembrandt retocava algunes parts de la planxa.

Però també hi feia canvis importants que transformaven molt la composició.

En una de les primeres versions de *Les tres creus*, es poden percebre les emocions de les figures representades.

S'hi veu també el soldat romà Longí, agenollat davant de Jesús en el moment de la seva conversió, quan reconeix Jesús com a fill de Déu i comença a creure en ell.

En primer pla, dues persones amb turbant fugen atemorides.

Jesús presentat al poble
 Rembrandt van Rijn (1606-1669)
 1655
 Punta seca amb to de superfície clar,
 estat 5 de 8
 1895 0915.423

Jesús presentat al poble

Aquest gravat representa el moment en què Ponç Pilat entrega Jesús a la multitud i és condemnat a mort.

Rembrandt va fer aquest gravat amb la mateixa tècnica que *Les tres creus*, amb punta seca. Aquesta tècnica desgasta la planxa molt de pressa.

Per això Rembrandt va modificar la imatge fins a crear-ne 8 versions.

Fins aleshores, cap artista havia transformat tant una planxa en la història del gravat occidental.

